

Benkő Elek

Gertudis királyné sírja a pilisi ciszterci monostorban

Andechs-merani Gertrúd, II. András király (1205–1235) első feleségének kerek 800 évvel ezelőtti, 1213. évi meggyilkolása közkeletű, de tételesen nem bizonyítható feltételezés szerint a királyi vadászterületként használt pilisi erdőkhöz, temetése pedig – forrásokkal immár szilárdan alátámasztva – a pilisi ciszterci monostorhoz kapcsolódik. A királyné erőszakos halála nemcsak a hazai, hanem a külföldi krónikairódalomban is nagy hullámokat vert, a 14. századi magyar krónikakompozíció és néhány hazai okleveles említés mellett mintegy 50 külföldi forrás változó adatoltságú és elfogultságú híradására támaszkodhatunk, ami alapján a történeti kutatás a merénylettel és a temetés helyszínével kapcsolatos részleteket saját forrásbázisa alapján már kielégítően tisztázta. Gerevich László 1967–1982 közötti pilisi ásatásai (Pilisszentkereszt-Klastromkert) feltártak egy, a monostortemplom négyzetében álló, több egyén csontmaradványait tartalmazó falazott kőszirt (57. sír), körülötte olyan kőfaragvány töredékekkel, amelyek egy 1220 körül, francia mesterek által készített, festett és aranyozott, nagy vonalakban rekonstruálható síremlékből származnak. Az ásatás részleteiben közöletlen dokumentációjának feldolgozása és a középkori Európa ciszterci monostoraiban érvényesülő temetkezési gyakorlatnak az áttekintése már önmagában is előbbre vitte a kutatást, aminek új lendületet adott az a 2013. évi „felfedezés”, amellyel a Magyar Természettudományi Múzeum Embertani Tárában sikerült azonosítani a nevezetes 57. sír embertani leleteit, egy férfi és egy nő hiányos vázmaradványait. A török kor elején megbolygatott csontvázak korát radiokarbon mérésel határoztuk meg. A történeti és művészettörténeti adatok, a régészeti lelőköri körülmények és a természettudományi vizsgálatok alapján úgy tűnik, hogy a templom négyzetében, a főoltár előtt csak a későközépkorban létesítettek egy kváderekkel kifalazott (apáti?) sírt, amelyet kőlappal fedtek le. A monostor 1526. őszi pusztulása után a falazott üreget fedő sírkövet elmozdították, a sírt kifosztották (a láb csontjain zöld foltok maradtak), majd üregébe a templom égéséből származó szemetes föld került, többek között összeégett könyveretekkel és ólomkeretes ablakokból származó töredékekkel. Ebbe a sok késő középkori leletet tartalmazó földbe keveredtek egy közeli, valahol a főoltár közelében felállított síremlék apróra tört kőfaragványai és egy női csontváz hasonlóan kis darabokra tört részletei is. A csontmaradványok azonosítását Gertrudis királynéval a radiokarbon adat elvben lehetővé teszi, a továbblépés azonban csak a maradványok archaeogenetikai vizsgálatával és az

eredménynek Gertrudis leánya, Árpád-házi Szent Erzsébet ereklyéinek hasonló vizsgálatával és összehasonlításával képzelhető el.

